

мистецьке свято «Природа – єдина книга, кожна сторінка якої сповнена глибокого змісту ((Й. Гете). У сценарії слід передбачити виразне читання пейзажної лірики, виконання тематичних пісень, виставку дитячих малюнків, креолізованих текстів на екологічну тематику (постерів, інфографіки, буклетів тощо.

Отже, уроки, на яких вивчається пейзажна лірика, мають великий емоційно-ціннісний вплив на підлітків. Вони розвивають асоціативне мислення, відчуття краси художнього слова, сприяють розвитку зв'язного мовлення, стимулюють бережливе ставлення до навколишнього світу, зміцнюють любов до рідного краю та формують свідомого громадянина України.

#### **Література:**

1. Блажкевич Т.П., Якубовська Л.В. Формування оптимального відношення до природи із врахуванням екологічних законів в поетичному епосі М. Рильського. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції з міжнародною участю «Постаті землі Житомирської», присвяченої 120-річному ювілею видатного класика української літератури ХХ ст., перекладача, публіциста Максима Тадейовича Рильського, 22-23 травня 2015 р. : наук. збірник. Житомир, 2015. 407 с.
2. Захарова В., Шрамко І. Колористика в поезії Павла Тичини. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Збірник наукових праць, вип. 48, КНЛУ, 2013.
3. Концепція екологічної освіти України (2001 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=01E1O32CC0>
4. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.
5. Українська література 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/na-sajt-ukrayinska-literatura-5-9-z-chervonimdoc-2.pdf>

**Максимчук Ольга**

*м. Вінниця*

*(Наук. керівн. – канд. філол. наук, доц. Комарівська Н.О.)*

## **РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ**

### **Анотація**

У статті окреслено можливості для розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. Визначено умови, за

яких можна досягти високого рівня пізнавальної активності учнів; подано основні види роботи, які можна використовувати під час роботи над художнім текстом.

**Ключові слова:** літературне читання, молодші школярі, інтелектуальні здібності, художній текст.

### *Аннотация*

В статье представлены возможности для развития интеллектуальных способностей младших школьников на уроках литературного чтения. Определены условия, при которых можно достичь высокого уровня познавательной активности учащихся; прокомментированы основные виды работы, которые целесообразно использовать во время работы с художественным текстом.

**Ключевые слова:** литературное чтение, младшие школьники, интеллектуальные способности, художественный текст.

### **Abstract**

The article outlines opportunities for the development of intellectual abilities of younger students in literary reading lessons. The conditions under which high level of cognitive activity of students can be achieved are determined; the basic types of work that you can use when working on text.

**Key words:** literary reading, junior high school students, intellectual abilities, artistic text.

Молодший шкільний вік характеризується входженням дитини в навчальну діяльність, що веде за собою розвиток в учнів усіх психічних процесів. Саме в цей період формуються пізнавальні інтереси й пізнавальна активність школярів.

Основою формування інтелекту виступає навчання – забезпечення засвоєння учнями основ наук, розвиток їх пізнавальних здібностей і формування на цій основі наукового світогляду, мислення й мовлення. Процес навчання є не тільки формою пізнання об'єктивної дійсності, а й специфічною формою індивідуальної активності особистості, що дозволяє формувати інтелект та розвивати здібності людини.

Важливо з перших днів навчання в школі забезпечити розвивальний вплив навчальної діяльності на дитину.

Розумове виховання є важливим складником всебічного розвитку особистості. Це цілеспрямована діяльність щодо формування розумових сил і мислення учнів, прищеплення їм культури розумової праці, розвиток креативності. У психолого-педагогічній літературі вживають також термін «розумовий розвиток», під яким розуміють удосконалення інтелектуальної сфери і здібностей людини.

Аналіз психологічної літератури свідчить, що значна увага приділяється вивченню процесу мислення (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Г. Костюк, Н. Лейтес, С. Максименко, В. Моляко, С. Рубінштейн та ін.), аналізуються його операціональні структури (Д. Богоявленський, П. Гальперін, Н. Мельчинська, І. Пасічник та ін.). Досліджується проблема взаємозв'язку емоційної сфери та результатів діяльності людини (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, Н. Мельчинська та ін.).

Інтелектуальні здібності вчені розглядають як індивідуально-психологічні особливості людини та відносять до них такі компоненти, як мислення, мовлення, увагу, пам'ять, уяву, передбачення тощо. Від їх сформованості залежить успішність у професійній діяльності та адаптація до вимог суспільства.

Навчальний предмет «Літературне читання» – багато функціональний. У процесі його вивчення здійснюється мовленнєвий, морально-естетичний, літературний, інтелектуальний розвиток школярів, виховується дитяча особистість. Під час читання формуються ставлення дитини до навколишньої дійсності, її громадянська позиція, збагачуються почуття, розвивається творча уява, значною мірою задовольняються пізнавальні інтереси молодшого школяра [Типова освітня програма 2017].

Можна виділити наступні завдання, які передбачені програмою з літературного читання, що сприяють формуванню інтелектуальних здібностей:

- формування й розвиток мовленнєвих умінь і навичок;
- формування повноцінного сприймання, розуміння, відтворення художнього, науково-пізнавального текстів шляхом засвоєння відповідних навчальних і читацьких умінь;
- розвиток емоційної та почуттєвої сфери учнів, образного мислення, уміння

висловлювати елементарні оцінні судження щодо прочитаного;

- розвиток творчих здібностей школярів;
- формування спеціальних умінь самостійно працювати з дитячою книжкою, різними джерелами друкованої продукції для знаходження потрібної інформації [Типова освітня програма 2017, с. 69].

На уроках літературного читання учні знайомляться з текстом. За його допомогою можна формувати в них деякі компоненти інтелектуальних здібностей. Наприклад,

1) творчі: закінчи по-іншому казку, оповідання; продовж текст; інсценізуй уривок, який найбільше сподобався;

2) на розвиток пам'яті: стисло перекажи текст; пригадай, хто ще писав твори на дану тему;

3) на розвиток мислення: порівняй епізод і малюнок; склади план до тексту тощо.

Основне завдання аналізу художнього тексту – це сприймання художнього образу, усвідомлення ідеї твору, науково-художнього розуміння, передусім смислових зв'язків, узагальнених висновків, істотних ознак, понять, явищ (наприклад, природничого, історичного змісту тощо). Важливе значення для розвитку інтелекту має смисловий і структурний аналіз твору.

Під час роботи над художнім текстом можна використовувати різноманітні види роботи, серед яких варто добирати найбільш результативні для досягнення навчальної, розвивальної та виховної мети уроку. Введення їх диктується темою уроку, жанром твору, ступенем підготовки дітей. До кожного уроку вчитель здійснює раціональний вибір видів роботи, визначає логічно обґрунтовану його будову. Важливо включати види роботи, що вдосконалюють мовлення молодших школярів, сприяють розвитку креативності.

Розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів сприяє активізація їхньої пізнавальної діяльності на уроках літературного читання та в позаурочний час. Учителям необхідно враховувати умови, за яких можна досягти високого рівня пізнавальної активності учнів:

- розвиток у школярів пізнавальних потреб, виховання пізнавальних інтересів, що забезпечує мотивацію навчання;
- організація пізнавальної діяльності таким чином, щоб навчальний матеріал (художні, науково-популярні тексти та фольклорні твори) виступав як предмет наукових і практичних дій учнів;
- організація навчального процесу, що сприяє активності кожного учня, поєднання фронтальної, індивідуальної, парної та групової роботи;
- забезпечення успіху в навчанні кожної дитини, створення умов для самореалізації, що передбачає врахування розвитку психічних процесів (мислення, уваги, пам'яті, уяви), мовлення та емоційно-вольової сфери.

Таким чином, робота над текстом є важливою складовою формування інтелектуальних здібностей молодших школярів, оскільки за допомогою різних видів запитань, завдань і вправ в учнів стимулюється робота пам'яті, мислення, уяви, уваги.

### **Література:**

1. Колеснік К.А. Модель організації групової діяльності учнів при вивченні художнього твору / К.А. Колеснік // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. Вип. 6. С. 69–73.
2. Комарівська Н. Літературна освіта дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті естетичного виховання / Н. Комарівська, І. Лапшина, Н. Франчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2020. №61. С.83-88.
3. Комарівська Н. Творчий розвиток молодших школярів на уроках літературного читання / Н. Комарівська // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної наук. – практ. Інтернет – конфер. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 168–172.
4. Лапшина І.М., Комарівська Н.О. Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку / Н.О. Комарівська, І.М. Лапшина // II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті». Переяслав-Хмельницький. 28–29 березня 2019. С. 4–48.
5. Нова українська школа [електронний ресурс] Режим доступу:<https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
6. Програми для середніх загальноосвітніх шкіл. 1–4 класи / <https://www.schoollife.org.ua/zavantazhyty-onovleni-programy-dlya-pochatkovoyi-shkoly-2016-2017-n-r/>
7. Сухомлинський В.О. Про розвиток творчого розуму в учнів початкової школи / В.О. Сухомлинський // Початкове навчання і виховання. 2005. №28. С. 2–3.

**Медун Лілія**

*м. Вінниця*